

Hoe taaladviseurs hun adviezen wikken en wegen

Taal op de weegschaal

De taaladviseurs van Onze Taal benadrukken vaak dat ze niet met een opgeheven vinger zitten te oordelen over goed of fout. Ze bekijken vooral of bepaalde woorden en constructies binnen de taalnorm vallen. Maar hoe werkt dat dan precies?

✍ **Fieneke Jochemsen** (Taaladviesdienst Onze Taal)

🗨 **Arthur Reinders Folmer**

Vorig jaar verscheen er een kort stukje op de satirische nieuwswebsite *De Speld*. De kop luidde: “Onze Taal: ‘Het mag allebei’”. Een denkbeeldige “vermoeid klinkende” taaladviseur werd geciteerd: “Een handig ezelsbruggetje is om jezelf twee opties voor te leggen en vervolgens tegen jezelf te zeggen dat het allebei mag.” De nuance en ‘tolerantie’ ten aanzien van taalvariatie is blijkbaar zo overvloedig aanwezig in onze taaladviezen, dat die maar al te herkenbaar is voor het brede publiek.

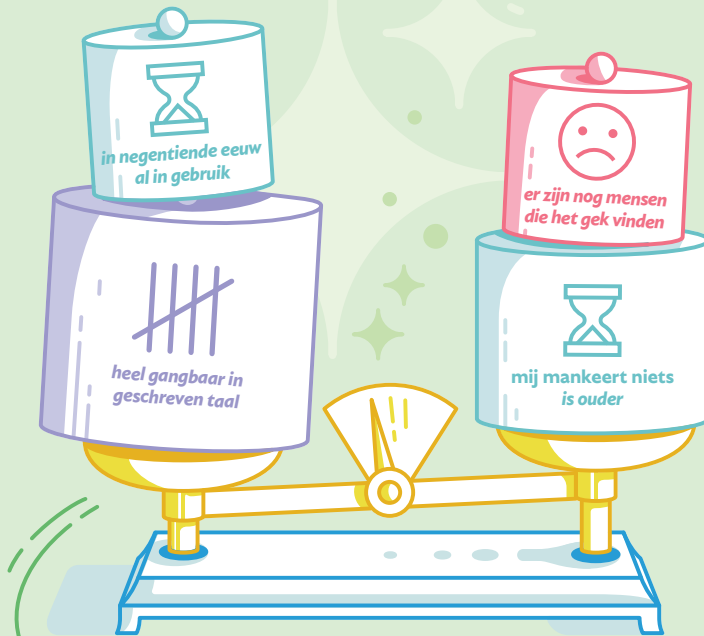
We konden er zelf hartelijk om lachen, maar we weten dat het ook weleens frustratie oproept dat we bepaalde taaluitingen niet als ‘fout’ bestempen. Zo nu en dan klopt er een teleurgestelde lezer bij ons aan: “Waarom zeggen jullie niet gewoon dat *handvaten* fout is? Dat moet echt *handvatten* zijn!” Helaas voor hen is nergens in officiële regels vastgelegd wat er wel en niet mag in het Nederlands – behalve bij spelling, maar bij *handvat(t)en* gaat de discussie allereerst om de uitspraak en niet om de schrijfwijze. Daarom kunnen we zelden zeggen dat iets echt fout is, maar hooguit dat het als een fout beschouwd wordt volgens de heersende ‘taalnorm’.

Natuurlijk zijn er dingen die echt onmogelijk zijn. Geen moedertaalspreker zal ‘Ik ga op fiets’ zeggen: daar ontbreekt een lidwoord. Een zin als ‘Ik ga naar werk’ roept daarentegen wél vragen op. Sommige mensen vinden dat gebruik gek, terwijl het voor anderen heel normaal is. Hetzelfde geldt voor het meervoud *handvaten*. Hoe achterhalen wij als taaladviseurs of zulke taalvormen ‘mogen’ volgens de taalnorm? Wij kijken daarbij naar drie aspecten.

ik mankeer niets

(of moet het toch zijn: mij mankeert niets?)

Conclusie: *ik mankeer niets* is óók geaccepteerd; gebruik het gerust.

Het is best mogelijk dat ‘handvatten’ net als ‘kinder’ op den duur zal uitsterven.

Ouderdom: komt het al lang voor?

De teleurgestelde lezer die *handvatten* fout vindt, kan daarvoor als argument aanvoeren dat *handvatten* beter is omdat die vorm al veel langer voorkomt. Als twee vormen concurreren, wordt de oudste vaak als de juiste gezien. Maar daar valt wel het een en ander op af te dingen. Het Nederlands van nu is niet dezelfde taal als het Nederlands van een paar eeuwen geleden. Zo was het meervoud van *kind* ooit *kinder*, maar inmiddels is die vorm volledig verdrongen door het nieuwere *kinderen*. Het is best mogelijk dat *handvatten* net als *kinder* op den duur zal uitsterven.

Frequentie: komt het vaak voor?

Wat we altijd onderzoeken bij kwesties zoals *handvaten*: hoe gebruikelijk is zo'n vorm? We kunnen tegenwoordig razendsnel zoeken in gigantische databanken met krantenartikelen en boeken – oude én recente. Dat een variant zoals *handvaten* in de afgelopen decennia veel voorkwam in kranten en inmiddels ook in woordenboeken wordt vermeld, is een teken dat de norm veranderd is: *handvaten* is óók goed. Het komt vaak voor dat twee vormen rustig naast elkaar bestaan.

In andere gevallen is de ene vorm beduidend gebruikelijker en dus blijkbaar breder geaccepteerd. Dat zie je vooral bij verledentijdsvormen (*raadde* is gebruikelijker dan *ried*), woordgeslacht (*de goal* is gebruikelijker dan *het goal*) en voorzetsels (*vervagen door* is gebruikelijker dan *vervagen voor*).

Soms verdienen frequentiecijfers wel wat nader onderzoek, bijvoorbeeld om regionale variatie te ontdekken. Wat in Nederland als ‘normaal’ wordt gezien, kan in België heel anders ervaren worden, en andersom. Zo zullen de meeste Vlamingen maar raar opkijken als je zegt: ‘Dat laat onverlet dat er uitzonderingen zijn’, terwijl een Nederlander dat een volkomen normale manier vindt om ‘Dat doet niets af aan het feit dat er uitzonderingen zijn’ te verwoorden.

Emotie: roept het weerstand op?

Maar frequentie is evenmin allesbepalend. Soms zegt een vraagsteller: ‘Maar het is zo lelijk!’ Lelijkheid is dan wel geen taalkundig argument, maar zulke subjectieve bezwaren kunnen ook een rol spelen als we onderzoeken of iets op gespannen voet met de taalnorm staat – vooral bij bekende ‘taalnormschendingen’ als *groter als*. Hoewel die vorm toch vaak (en al eeuwenlang) voorkomt, is hij nog steeds niet genormaliseerd. Doordat er in de klas en in taaladviesboeken steeds weer gezegd wordt dat *groter als* fout is, blijft het ook als fout gelden. En als je geleerd hebt dat iets fout is, gaat er elke keer dat je iemand ‘Hij is groter als mij’ hoort zeggen, een belletje rinkelen in je hoofd: ‘bah, lelijk’ of ‘dat hoort niet!’

Hun hebben en *groter als* zijn hete hangijzers die op veel afkeuring kunnen rekenen. Maar vaak spelen de emoties een minder sterke rol. Of het nu *het of de krat* is? *Opening of openheid van zaken*? Als twee vormen al een tijdje voorkomen, vrij vaak gebruikt worden en er weinig weerstand tegen bestaat, zal de Taaladviesdienst zonder veel omhaal zeggen: ‘Het mag allebei.’ ■

Meer weten over het begrip *taalnorm*? Lees verder op Onzetaal.nl/taalnorm.